

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Haridusteaduste instituut
Põhikooli mitme aine õpetaja õppekava

Merle Sibola

NARRITAMISE TÄHENDUS, PÕHJUSED JA TAGAJÄRJED
6.-9. KLASSI ÕPILASTE HINNANGUL

magistritöö

Juhendaja: dotsent Kristi Kõiv

Tartu 2018

Resümee

Pealkiri: Narritamise tähendus, põhjused ja tagajärjed 6.-9. klassi õpilaste hinnangul.

Narritamine on provokatiivne, mitmeti mõistetav mänguline käitumine, mis võib olla nii prosotsiaalne kui ka agressiivne. Selle käitumise tagajärjed võivad olla osapooltele nii positiivsed (näiteks meeldimine) kui ka negatiivsed (näiteks haiget saamine). Uurimuse eesmärgiks oli välja selgitada narritamise tähendus, põhjused, tagajärjed ja kõrvalseisjate reaktsioonid narritamise korral põhikooli 6.-9. klasside õpilaste hinnangul. Uurimus viidi läbi kolmes erinevas maakonnas asuvates koolides kasutades enesekohast küsimustikku. Uuringust selgus, et narritamine on negatiivse tähendusega enamikele küsimustikule vastanud õpilastele.

Õpilastevahelise narritamise sagedasemad põhjused olid nalja tegemine ja eakaaslaste ärritamine. Uuringus ilmnemised järgmised soolised ja ealised erinevused narritamise põhjustes: poisid valisid eakaaslase ärritamise narritamise põhjusena (ise narritades) sagedamini kui tüdrukud; tüdrukud valisid narritatava üle naermise narritamise põhjusena (ise olles narritatav) sagedamini kui poisid; 9. klassi õpilased esitasid narritamise põhjusteks sagedamini positiivseid põhjuseid (teise tähelepanu tõmbamine ja meeldimise näitamine) sagedamini kui 6. klassi õpilased.

Narritamise sagedasemateks tagajärgedeks oli eakaaslast narritades aktsepteeritus eakaaslaste hulgas ning narritamise sihtmärgiks olnuna haavatuse, piinlikkuse tunne ja teistele mitte meeldimine. Uuringus ilmnemised järgmised soolised ja ealised erinevused narritamise põhjustes: tüdrukutel oli peamiseks narritamise tagajärjeks (ise olles narritatav) haavatuse tunne, teistele mitte meeldimine ja tunne, et endas on midagi viga võrreldes poistega. Poisid valisid neid põhjuseid harvemini. Tüdrukud hindasid, et neile mõjus eakaaslaste poolne narritamine (ise olles narritatav) negatiivsemalt kui poistele. Ilmnes, et 9. klassi õpilased tajusid sagedamini narritamise positiivseid tagajärgi (ise olles narritatav) kui teiste klasside õpilased. Lisaks nähtus, et narritamist pealt nägevad õpilased peamiselt väldivad narritamist või toetavad narritajat.

Märksõnad: narritamine, eakaaslased, põhikooli õpilased, soolised erinevused, varane noorukiiga.

Abstract

Title: 6th-8th grade students' evaluation on the meaning, reasons and consequences of teasing.

Teasing is provocative, ambiguous playful behavior, which can be prosocial or aggressive by its motivation. Consequences of teasing may be both positive and negative. The goal of this Master's Thesis is to find out 6th-8th grade students' evaluation on the meaning, reasons and consequences of teasing. Pupils from three primary schools completed self-report questionnaire. Results indicated that teasing has mostly negative meaning among pupils. Participants were asked to identify the primary reason why they have teased others peers and why others teased them. Results showed, that teasing was most often instigated to have fun or to annoy peer. Participants were asked to identify the most common reaction that they had when they were the targets of teasing and when they teased others. The most common consequences of being target of a teasing were that teasing made them feel vulnerable and embarrassed. The most common consequences of teasing others were that teasing made them feel accepted by the peers. This research results also showed that bystanders don't do anything when they see someone being teased or they support the teaser.

Keywords: teasing, peers, pupils of primary school, gender differences, early adolescence.

Sisukord

Resümee	2
Abstract	3
Sisukord.....	4
Sissejuhatus	6
1. Teoreetilised lähtekohad	7
1.1 Narritamise olemus.....	7
1.2 Narritamise põhjused.....	9
1.3 Narritamise tagajärjed	11
2. Metoodika.....	13
2.1 Valim	13
2.2 Mõõtevahend	13
2.3 Protseduur.....	15
3. Tulemused	16
3.1 Narritamise tähendus	16
3.2 Narritamise põhjused.....	17
3.2.1 Põhjused, miks õpilane on eakaaslast narritanud	17
3.2.2 Võimalikud põhjused, miks õpilast ennast on narritatud	19
3.3 Narritamise tagajärjed	22
3.3.1 Tagajärjed, kui õpilane on eakaaslast narritanud	22
3.3.2 Tagajärjed, kui õpilast ennast on narritatud	24
3.4 Kõrvalseisjate reaktsioonid eakaaslaste vahelise narritamise korral.....	27
3.5 Narritamise toimumise koht ja narritamise lõpetamine.....	29
4. Arutelu.....	30
4.1 Esimene uurimisküsimus: „Missugune on valimisse kuuluvate 6.-9. klassi õpilaste hinnangul narritamise tähendus?“.....	30

4.2 Teine uurimisküsimus: „Millised on narritamise peamised põhjused valimisse kuuluvate 6.-9. klassi õpilaste hinnangul sugude ja klasside lõikes?“	30
4.3 Kolmas uurimisküsimus: „Millised on narritamise peamised tagajärjed valimisse kuuluvate 6.-9. klassi õpilaste hinnangul sugude ja klasside lõikes?“	31
4.4 Neljas uurimisküsimus: „Millised on kõrvalseisjate reaktsioonid narritamise korral valimisse kuuluvate 6.-9. klassi õpilaste hinnangul?“	33
4.5 Narritamise toimumise koht ja narritamise lõpetamine.....	33
4.6 Uurimuse piirangud ja soovitus edaspidiseks	33
Tänuõnad	34
Autorsuse kinnitus.....	34
Kasutatud kirjandus.....	35

Sissejuhatus

Kool on keskkond, kus lapsed veedavad suure osa oma tööpäevast. Seal või selle tõttu toimub pidev suhtlemine - nii õpilaste omavaheline kui ka õpilaste-täiskasvanute vaheline. Suhtlemise üks osa on narritamine – käitumine, milles provotseeritakse sihtmärki (so narritavat) mänguliselt, kommenteerides mingit sihtmärgile tähtsat asja: sihtmärgi isikut, suhet provotseerija (so narritaja) ja sihtmärgi vahel või mõnda muud tähtsat objekti (Keltner & Allison, 2007). Narritamisel on suhtlemises mitu positiivset funktsiooni: näiteks konfliktide lahendamine ja mängulisel viisil ajaviitmine (Keltner, Capps, Kring, Young, & Heerey, 2001). Lause „Ma tegin ainult nalja“ kasutamine igapäevaelus näitab aga, et narritamisel on ka negatiivne pool: narritaja ja narritav pole teineteisest aru saanud ja nalja tegemine muutus haiget tegemiseks. See võib olla seotud sellega, et paljudel õpilastel puuduvad tõhusaks toimetulekuks vajalikud sotsiaalsed oskused (Bodine, Crawford, & Schrumpf, 2002; McGinnis & Goldstein 1997).

Uurimuse eesmärgiks oli välja selgitada narritamise tähendus, põhjused, tagajärjed ja kõrvalseisjate reaktsioonid narritamise korral põhikooli 6.-9. klasside õpilaste hinnangul. Eesmärgist lähtuvalt on uurimisküsimused järgmised:

1. Missugune on valimisse kuuluvate 6.-9. klassi õpilaste hinnangul narritamise tähendus?
2. Millised on narritamise peamised põhjused valimisse kuuluvate 6.-9. klassi õpilaste hinnangul sugude ja klasside lõikes?
3. Millised on narritamise peamised tagajärjed valimisse kuuluvate 6.-9. klassi õpilaste hinnangul sugude ja klasside lõikes?
4. Millised on kõrvalseisjate reaktsioonid narritamise korral valimisse kuuluvate 6.-9. klassi õpilaste hinnangul?

1. Teoreetilised lähtekohad

1.1 Narritamise olemus

Narritamine (inglise keeles *teasing*) kui provokatsioon – kavatsuslikult süütu või pahatahtlik - võib olla verbaalne: ähvardamise, solvangu; naeru, itsitamise; tõlkimatute väljendite kasutamine või füüsiline: žestide, või prosoodiliste vahendite kasutamine (Keltner & Allison, 2007; Wilson, 2015; Lytra, 2007). Motivatsioonist lähtuvalt saab narritamist jagada prosotsiaalseks ja agressiivseks narritamiseks. Prosotsiaalses narritamises on palju huumorit ja vähe mitmeti mõistetavust, mis tugevdab interpersonaalseid suhteid (Alberts, 1990; Baxter, 1992; Kowalski, Howerton, & McKenzie, 2001; Shapiro, Baumeister, & Kessler, 1991). Prosotsiaalne narritamine on laste hulgas üldiselt vähe kasutusel (Barnett, Burns, Sanborn, Bartel, & Wilds, 2004). Agressiivses narritamises aga on keskmiselt huumorit ja mitmeti mõistetavust, mille korral tundub öeldu või tehtu narritatavale ähvardavana, see on ründav tema sotsiaalset identiteedi vastu (Keltner & Allison, 2007; Kowalski et al., 2001; Shapiro et al., 1991). Mängulisi käitumismaneere (hääle muutmine, metafoorid) kasutatakse selleks, et vähendada narritatava võimalikku häbistamist ja valusate tunnete tekitamist. Sellega antakse teada, et öeldut ei maksa võtta sõnasõnalt ja et öeldul on mänguline taust (Keltner & Allison, 2007; Wilson, 2015; Lytra, 2007). Erinevalt täiskasvanu oskusest kasutada narritamisel nii huumorit kui ka agressiooni, võivad lapsed kasutada tihti ainult agressiooni: solvanguid, irvitamist vms (Scambler, Harris, & Milich, 1998). Narritamise kasutamine suhtlemisel sageneb vanuse kasvades. Vanemad lapsed narritavad rohkem kui nooremad ja nad oskavad kasutada ka irooniat ja sarkasmi (Keltner & Allison, 2007). 3. klassi õpilased mõistavad, et narritamine on paha ja et seda saab kasutada teise ärritamiseks. 6. klassi õpilased mõistavad juba, et narritamine kui tegevus pole paha, aga selle tagajärjed võivad olla emotsionaalselt kahjulikud. Mängulises kontekstis on narritamine lubatud. Nad teavad, et sõprussuhted on tugevamad kui narritamine sõprade vahel. Noorukiealiste õpilaste arvates ei ole narritamine enam lihtsalt naljatlemine, vaid tuleb mõista ka isiklikke piire ja teise poole reaktsiooni (Mills, 2016). Kui narritamises puudub mängulisus, siis see on sobimatu ja see võib üle minna isegi kiusamiseks. Sama nali ei sobi kõikidele isikutele. (Keltner & Allison, 2007; Mills, 2016).

Eakaaslaste vahelises narritamises osaleb mitu osapoolt: narritaja, narritatav ja kõrvalseisjad. Narritamise episoodi dünaamika on pidevas muutuses, lapsed võivad igal hetkel otsustada (Lytra, 2007):

- kas ühineda narritaja(te)ga;
- kas kaitsta narritatavat;
- kas pöörduda narritaja poole nii, et see muutub uueks narritatavaks;
- kas ignoreerida kogu narritamise situatsiooni jm.

Narritamise mitmeti mõistetavus teeb keeruliseks selle interpreteerimise ja sellele reageerimise. Igas situatsioonis on vajalik tunda narritaja ja narritatava vahelist suhet, mõista sõnade taga olevat mõtet, jälgida näo ilmeid ja kehakeelt, nii et huumorit võib olla keeruline tabada (Bosacki, Harwood, & Sumaway, 2012; Alberts 1992). Laste reageeringud narritamisele (olles ise narritatav) on erinevad (Lytra, 2007; Pšunder, 2009):

- mängulisus – vastates verbaalselt naljaga/huumoriga;
- tagasitegemisega – narritab vastu või muul viisil;
- vaikuses – so ignoreerib narritajat;
- narritamise keelamine;
- situatsioonist eemaldumine;
- täiskasvanu poole pöördumine.

Pšunderi (2009) uuringus tuli välja, et kõige enam kasutati narritamisel narritatava poolsest tagasitegemisest ja ignoreerimisest. Lytra (2007) uuringus aga reageerisid lapsed kõige rohkem mänguliselt. Mõlemas uuringus kasutasid lapsed kõige vähem täiskasvanu poole pöördumist narritamise korral. Pšunder (2009) toob välja, et narritamisele ignoreerimisega vastamise osakaal on liiga suur (27,1%) ning sellise passiivse käitumise asemel soovitatakse narritaja poole pöörduda „ei“ ütlemisega narritamise kohta ja kui see ei aita, siis pöörduda täiskasvanu poole. Kõrvalseisjate reaktsioone on uurinud Rahuelu (2016) ja tema uuringust selgus, et noorte arvates kõige sagedamini ei tee kõrvalseisjad narritamisest välja.

Narritamine toimub tavaliselt vabaaja kontekstis tavaolukorras või konfliktsituatsioonis (Keltner & Allison, 2007). Suhtlejate füüsiline asukoht ei ole määrav, narritamine toimub nii kodus, koolis kui ka mujal avalikes kohtades. Mida vanemad on lapsed ja noorukiealised, seda rohkem nad mõistavad, et narritamine on normaalne sõprade keskel, kuna lähedasemates suhetes olivad mõistavad üksteise kavatsusi (Lytra, 2007; Keltner & Allison, 2007; Harwood & Copfer, 2011; Mills, 2016).

1.2 Narritamise põhjused

Inimesed narritavad sotsialiseerumise, konfliktide läbirääkimise, flirtimise ja mängimise eesmärgil (Keltner & Allison, 2007). Selle abil soovitakse saavutada konformsust eakaaslastega ja püütakse muuta teise inimese käitumist. Teiselt poolt aitab narritamine kaasa sõprusele ja intiimsusele suhetes (Ekman & Rosenberg, 2005; Alberts, 1990; Baxter, 1992). Lapsed narritavad, kuna (Wilson, 2015; Bodine, Crawford, & Schrumpf 2002; McGinnis & Goldstein 1997):

- neil on kuuluvusvajadus: niiviisi on õpitud seotust näitama;
- neil on vajadus tunda end olevat kõrgemal sotsiaalsel positsioonil: narritaja tunneb end tähtsana; teise kartus või valu suurendab seda tunnet;
- nad teevad nalja;
- neil on puudujääk sotsiaalsetes oskustes: näiteks viisaka vestluse asemel võõraga ütlevad midagi ebaviisakat.

Teismelised õpilased kasutavad narritamist, kuna (Mills, 2016; Pšunder, 2009) see:

- kindlustab ja tugevdab sotsiaalset hierarhiat ja parandab sotsiaalset staatust;
- narritamine on võimu ja sotsiaalse kontrolli vorm;
- on abivahend eakaaslaste surve korral.

Noorukiealised õpilased mõistavad, et narritamine (Mills, 2016):

- on seotud identiteedi arenguga. Seda saab kasutada ebakindluse maskeerimiseks või staatuse tõstmiseks.
- Seda saab kasutada piinlikkuse leevendamiseks. Eksitus või probleem nimetatakse ebaharilikuks või mitte omaseks.
- toimub kõrvalseisjate ees ja võib olla kasulik nii narritajale kui ka narritatavale – mõlemad on koos ühises heatahtlikkus mängus.
- kasutatakse ka sel juhul, kui narritaja soovib arutleda potentsiaalselt piinlikul teemal ilma sellesse täielikult süüvimata.

Narritamise põhjuseid on varasemalt laste hinnangute põhjal uuritud. Näiteks Sherer ja Clark (2009) USA-s Midwestern Townis (6.-9. klassi õpilased ja lisaks õpilased keskkoolist), Pšunder (2009) Sloveenias (6. ja 8. klassi õpilased) ja Rahuelu (2016) Eestis (10.-12. klassi õpilased). Põhjuseid on uuritud kahes erinevas situatsioonis: kui õpilane ise narritas ja kui

õpilast ennast narritati. Shereri ja Clarki (2009) ja Rahuelu (2016) uuringutes on välja toodud, et peamisteks narritamise põhjusteks oli nalja tegemine ja eakaaslase ärritamine. Pšunderi (2009) uuringus on peamisteks narritamise põhjusteks teisele tagasitegemine (reaktiivsus) ja nalja tegemine. Tabelis 1 on kolme varasema uuringu tulemuste võrdlus.

Tabel 1. Varasemate uuringute tulemused seoses narritamise põhjustega

Uuring	Võimalikud põhjused, kui õpilast narritati	Põhjused, kui õpilane ise narritas
Sherer ja Clark (2009)	6. klass – nalja tegemine (37,5%), eakaaslase ärritamine (29,2%); 7. klass – eakaaslase ärritamine (33,9%), nalja tegemine (28,8%) 8. klass – teistele mulje avaldamine (36,8%) nalja tegemine (31,5%) 9. klass ja keskkool – nalja tegemine (54,2%), teistele mulje avaldamine (20,8%) Klasside vahelised erinevused ei olnud statistiliselt olulised.	6. klass – nalja tegemine (43,8%), eakaaslase ärritamine (29,2%); 7. klass – nalja tegemine (50,8%), teistele mulje avaldamine (18,6%) 8. klass – nalja tegemine (65,8%), eakaaslase ärritamine (18,4%) 9. klass ja keskkool – nalja tegemine (66,7%), eakaaslase ärritamine (20,8%) Klasside vahelised erinevused ei olnud statistiliselt olulised.
Pšunder (2009)	Andmed puuduvad.	6. klass – tagasi tegemine (46%), nalja tegemine (20,4%). 8. klass – tagasi tegemine (41%), nalja tegemine (21%). Poisid – tagasi tegemine (42,3%), nalja tegemine (23,1%). Tüdrukud – tagasi tegemine (45%), nalja tegemine (18,3%). Sugude ja klasside vahelised erinevused ei olnud statistiliselt olulised.
Rahuelu (2016)	Tüdrukud – nalja tegemine (69,9%), kõrvalseisjate naerma ajamine (52,8%). Poisid - nalja tegemine (72%), kõrvalseisjate naerma ajamine (58%). Sugude vahelised erinevused ei olnud statistiliselt olulised.	Tüdrukud – nalja tegemine (51,5%), kõrvalseisjate naerma ajamine. Poisid – nalja tegemine (63,2%), kõrvalseisjate naerma ajamine. Sugude vahelised erinevused ei olnud statistiliselt olulised.

Poiste ja tüdrukute vahelisi erinevusi narritamise põhjustes on leitud varasemates uuringutes (Mooney, Creeser, & Blatchford, 1991; Barnett, et al., 2004; Pšunder, 2009; Bosacki et al., 2012):

- tüdrukute narritamine on seotud sotsiaalsete suhete ja välimusega;
- poiste narritamine on seotud narritatava käitumisega, sportlike ja akadeemiliste saavutustega;
- poisid kasutavad agressiivset narritamist sagedamini kui tüdrukud.

Sportimisel või muu füüsilise tegevuse ajal tunnevad tüdrukud rohkem kui poisid, et neid vaadatakse ja narritatakse sellepärast, millised nad välja näevad ning et neile antakse hüüdnimesid, mis on seotud keha suuruse või kaaluga (Slater & Tiggermann, 2011).

1.3 Narritamise tagajärjed

Kuna narritamine on provokatiivne käitumine, mis sisaldab mängulist osa, siis võib sellise käitumise tagajärg olla nii positiivne kui ka negatiivne (Keltner & Allison, 2007; Crozier & Dimmock 1999). Nagu eelnevalt on juba öeldud, on narritamisest keeruline aru saada ja isegi kui narritamise motiiv on prosotsiaalne, ei pruugi narritatav seda positiivselt mõista. Kuna laste kasvades areneb nende oskus mõista narritamise motiivi (Crozier & Dimmock; 1999), siis võib vanuse kasvades kasvada ka narritamise tajutud positiivse tagajärje osakaal laste hulgas. Empiirilisest uuringust nähtus, et uuringus osalenud 5-10 aastastest lastest 97% kogesid negatiivseid emotsioone narritamise tagajärjena, aga 11-13 aastaste hulgas oli see protsent vaid 78 (Shapiro, et al., 1991). Shereri ja Clarki (2009) uuringus kasvas narritamise tajutud positiivne tagajärg klassiti, aga tulemus polnud statistiliselt oluline (vt Tabel 2). Jones, Newman ja Bautista (2005) uuringust selgus, et 6. klassi õpilaste ootus seoses akadeemilise kompetentsusega seotud narritamise tagajärgedele oli negatiivsem kui 8. klassi õpilastel. Pšunderi (2009) uuringus aga oli vastukaaluks 8. klassi õpilastel kõrgem osakaal narritamise tajutud negatiivsel tagajärjel kui 6. klassi õpilastel. Keltneri jt (1991) sõnul on järelduse, et tajutud positiivne tagajärg kasvab koos vanuse kasvamisega, tegemiseks vaja veel uuringuid teha.

Tabel 2. Varasemate uuringute tulemused seoses narritamise tagajärgedega

Uuring	Tagajärjed, kui õpilast narritati	Tagajärjed, kui õpilane ise narritas
Sherer ja Clark (2009)	Tajutud positiivne tagajärg: 6. klass – 22,9% 7. klass – 26,4% 8. klass – 46,2% 9. klass ja keskkool – 52,5%	Positiivse mõju ootus: 6. klass – 39,6% 7. klass – 31,5% 8. klass – 51,3% 9. klass ja keskkool – 43,4%

	Klasside vahelised erinevused ei olnud statistiliselt olulised.	Klasside vahelised erinevused olid statistiliselt olulised.
Pšunder (2009)	Tajutud negatiivne emotsioon 6. klass – 54,5%. 8. klass – 55,6% Klasside vahelised erinevused ei olnud statistiliselt olulised. Tüdrukud – 63,1% Poisid – 46,1%. Sugude vahelised erinevused olid statistiliselt olulised.	Andmed puuduvad.
Rahuelu (2016)	Tüdrukud – piinlikkuse tundmine (34,4%). Poisid - piinlikkuse tundmine (31,3%).	Tüdrukud – piinlikkuse tundmine (30,8%). Poisid - piinlikkuse tundmine (32,3%). Sugude vahelised erinevused ei olnud statistiliselt olulised.

Agressiivset eakaaslaste vahelist narritamist on seostatud mitme sotsiaalse probleemiga (Gleason, Alexander, & Somers, 2000). Autorid toovad näitena Bierman ja Wargo (1995; viidatud Gleason, Alexander, & Somers, 2000) uuringu, kus selgus, et mõnel õpilasel, keda narritati, ilmnes hilisemas eas sagedasem agressiivne käitumine ja eemaletõmbumine eakaaslaste vahelisest suhetest. Longituuduuringu tulemusena selgus, et noorukieas kehakaalu tõttu narritamist kogemine ennustas ette narritataval ülekaalu ja suuremat kehakaaluindeksit isegi 15 aastat hiljem, kusjuures poistele mõjus eakaaslaste poolne narritamine rohkem kui pereliikmete poolne narritamine (Puhl, Wall, Chen, Austin, Eisenberg, & Neumark-Sztainere, 2017).

Varasemad uuringud on näidanud, et tüdrukutele on narritamise tagajärjed negatiivsemad kui poistele (Grills & Ollendick, 2002; Simmons, 2002; Jones et al. 2005; Pšunder 2009; Rahuelu, 2016). Slater'i ja Tiggermanni uuringus (2011) tuli välja tüdrukutel tugev korrelatiivne seos narritamise ja välimusega seotud ängistuse vahel. Tüdrukud olid tundlikumad ja haavatavamad just välimusega seotud narritamisele (Jones et al., 2005; Slater & Tiggermann, 2011; Agliata, Tantleff-Dunn, & Renk, 2007).

Kolme varasema uuringu kokkuvõtte narritamise tagajärgede kohta on toodud Tabelis 2. Shereri ja Clarki (2009) uuringust selgus, et õpilased ootavad narritamise tagajärjeks rohkem positiivseid tagajärgi (ise narritades) kui tegelikult ise kogevad narritamise tagajärjena. Rahuelu (2016) uuringus poisid tundsid end oluliselt rohkem aktsepteeritavana

eakaaslastepoolse narritamise tagajärjel kui tüdrukud, aga tüdrukud tundsid end rohkem haavatuna narritamisest kui poisid.

2. Metoodika

2.1 Valim

Uuringus kasutati mugavusvalimit. Uuringus osalesid 6.-9. klassi õpilased kolmest koolist: üks põhikool Tartus, üks põhikool Läänemaal ja üks keskkool Harjumaal. Autori sooviks oli viia läbi küsitlus nendes koolides, kus pole varasemalt palju uuringuid läbi viidud. Seetõttu ei kasutanud ta suuri linnade koole. Küsimustikule vastas 95 õpilast vanuses 11 – 16 aastat. Vastanute hulgas olid 52% meessoost ja 48% naissoost. Õpilaste jaotus klasside vahel on toodud tabelis 3.

Tabel 3. Vastanute jagunemine klasside vahel

Klass	Vastanute suhtarv
6. klass	31%
7. klass	13%
8. klass	28%
9. klass	28%

2.2 Mõõtevahend

Andmed koguti anonüümse küsimustiku abil. Inglise keelse enesekohase küsimustiku koostasid Sherer ja Clark (2009), mille eesti keelde kohandasid Kristi Kõiv ja Kirsika Rahuelu (2016). Ankeedis on nii valikvastustega küsimusi kui ka vabavastustega küsimusi, mille abil said õpilastel esitada oma arvamust ja kogemusi seoses narritamisega.

Vabavastustega küsimustega küsiti õpilaste käest, milline on nende hinnangul narritamise tähendus, kus seda kõige rohkem toimub ning kas on vaja ja kui, siis kuidas lõpetada narritamist. Need küsimused on lisatud ankeeti Kõivu ja Rahuelu poolt (2016).

Valikvastustega küsimustega uuriti õpilaste arvamusi narritamise põhjuste kohta. Näiteks valikud „Et teise inimese üle naerda“, „Et näidata narritatavale, et ta sulle meeldib“, „Et ärritada narritatavat“, „Et teha teisele halva pärast tagasi“. Kui õpilane ei ole teist inimest narritanud, siis sai ta selle valiku ka teha. Valikud olid õpilastele ette antud ka narritamise

tagajärgede osas. Näiteks „Sa oled tundnud, et meeldid isikule, kes sind narritab“, „Sa oled tundnud piinlikkust“, „Sa oled tundnud, et sind aktsepteeritakse eakaaslaste grupis“. Taas, kui õpilast ei oldud narritatud või ta ise polnud narritanud, siis sai ta teha vastava valiku.

Tagajärgede osas olid valikud emotsioonide kohta, mitte tegude kohta. Lisaks oli küsimus kõrvalseisjate reaktsiooni kohta, mille lisasid ankeeti Kõiv ja Rahuelu (2016). Näiteks valikud „Nad tahavad meeldida isikule, kes teist narritab ja narritavad ka“, „Nad tunnevad toimunu üle piinlikkust“, „Nad eemalduvad ja lahkuvad“. Iga küsimuse korral oli õpilasel võimalus esitada oma variant, kui ta ei leidnud sobivat või oli tal lisaks veel arvamus (vaba tekst).

Narritamise põhjused, tagajärjed ja kõrvalseisjate reaktsioonid on jagatud erinevatesse kategooriatesse, et uurida vastuseid üldistatult.

Narritamise põhjused on jagatud nelja kategooria alla (Sherer & Clark, 2009):

- Teiste ärritamine (kolm küsimustiku küsimust), näiteks „Et ärritada narritatavat“.
- Nalja tegemine (üks küsimus): „Nalja pärast“.
- Positiivne põhjus narritamiseks (kaks küsimust), näiteks „Et näidata narritatavale, et ta sulle meeldib“.
- Teisele mulje avaldamine (kolm küsimust), näiteks „Et näida teiste silmis targem ja kavalam“.

Narritamise tagajärjed on jagatud kahe kategooria alla:

- Positiivsed tagajärjed (kaks küsimust), näiteks „Sa oled tundnud, et meeldid isikule, kes sind narritab“.
- Negatiivsed tagajärjed (neli küsimust), näiteks „Sa oled tundnud, et see haavab su tundeid“.

Kõrvalseisjate reaktsioonid narritamise kohta:

- Narritajat toetav käitumine (kolm küsimust), näiteks „Nad tahavad meeldida isikule, kes teist narritab ja narritavad ka“.
- Narritamist vältiv käitumine (kaks küsimust), näiteks „Nad eemalduvad ja lahkuvad“.
- Narritamist lõpetav käitumine (üks küsimus): „Nad ütlevad, et ei tohi narritada“.

- Narritavat abistav käitumine (üks küsimus): „Nad lähevad narritavale appi ja toetavad teda“.
- Negatiivne emotsioon (kolm küsimust), näiteks „Nad tunnevad toimunu üle piinlikkust“.

2.3 Protseduur

2017. aasta oktoobris koostas autor veebipõhise versiooni küsimustikust Google Forms keskkonnas (<https://docs.google.com/forms/u/0/>). Küsimustikus olid enamus küsimused mittekohustuslikud, kohustuslikud olid ainult õpilase soo, vanuse ja klassi sisestamine. Novembris toimus pilootuuring ühes Tartu koolis. Küsitluse läbiviimise juurde kuulus loa küsimine kooli direktorilt ja uuringus osalevate õpilaste vanematelt. Küsimustikule vastasid kõik kooli 6.-9. klassi õpilased kasutades tahvelarvuteid. Ankeedile vastamine võttis aega õpilasel maksimaalselt 15 minutit. Pilootuuringu käigus selgus, et küsimustiku veebiversiooni viimisel oli tekkinud viga ühes küsimuses. Kuna autor ise viis läbi küsitluse, siis sai ta õpilastele öelda vigase küsimuse õige variandi. Peale pilootuuringut sai viga ka parandatud veebis.

Novembris ja detsembris toimus küsitluse läbiviimine Harjumaa koolis. Autor pöördus sealse töötaja poole, kes korraldas küsitluse läbiviimist. Tema sai load kooli direktorilt ja uuringus osalevate õpilaste vanematelt. Õpilaste käest arvamuste küsimise delegeeris ta klassijuhatajatele. Kahjuks jõudis autorini vähe täidetud ankeete – ainult umbes neljandik kogu antud kooli 6.-9. klasside õpilaste hulgast. Autorile pole teada, mitu klassijuhatajat viis reaalselt küsimustikule vastamise läbi ning kui paljud õpilased ei täitnud kohustuslikke välju – ilma nende täitmiseta ei saanud süsteem vastuseid edasi. Kuna vastamine oli anonüümne ja vabatahtlik, siis võisid ka õpilased ise otsustada mitte osaleda küsimustikule vastamises.

Järgmisena võttis autor ühendust ühe Läänemaa väikese põhikooliga. Autor küsis loa kooli direktorilt, lastevanematelt loa saamine toimus kooli infosüsteemi – eKooli – kaudu. Õpilaste poolse ankeetide täitmise korraldamise viis läbi kohalik aineõpetaja.

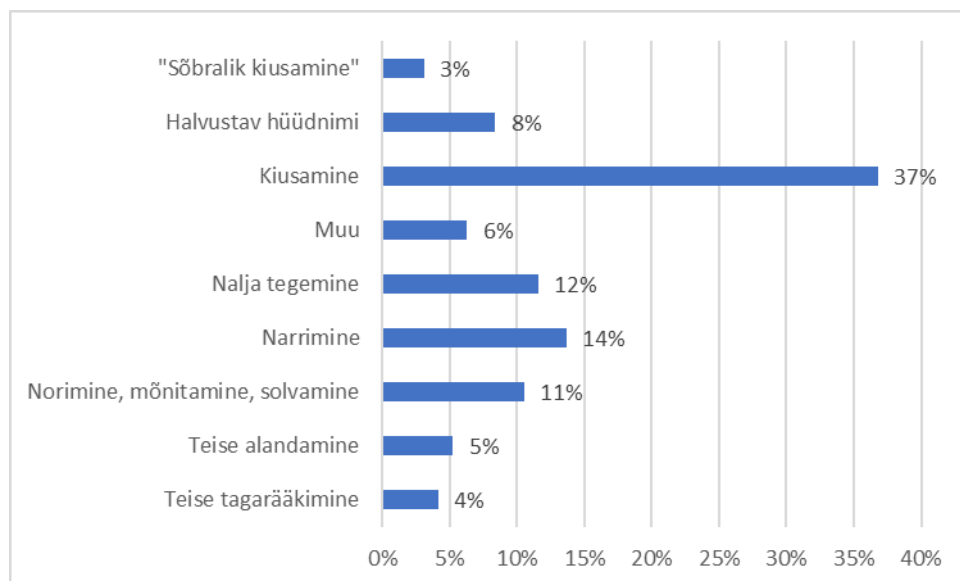
Andmete analüüsiks kasutas autor MS Exceli tarkvara ja veebis asuvaid kalkulaatoreid. Klasside ja sooliste erinevuste uurimine toimus χ^2 -testi abil. Erinevused loeti statistiliselt oluliseks, kui $p < 0,05$. Kuna 7. klassi õpilasi oli vastajate hulgas vähe, siis klasside vahelises võrdluses ei ole 7. klassi arvestatud. Tulemused on esitatud protsentides.

Vabavastustega küsimuste vastuste analüüsimiseks kasutati kvalitatiivset sisuanalüüsi. Analüüsiks vajaliku kodeerimise ja kategoriseerimise viis autor läbi ainuisikuliselt kaks korda kuuajalise vahega.

3. Tulemused

3.1 Narritamise tähendus

Kolmandik küsimusele „*Mida Sinu jaoks tähendab narritamine?*“ vastanud õpilastest arvasid, et narritamine tähendab kiusamist (37%). See oli peamine vastus nii 6. kui ka 9. klassi õpilaste poolt. 14% kõikidest õpilastest arvas, et narritamine tähendab narrimist. Ülejäänud vastused olid juba spetsiifilisemad, näiteks solvamine, mõnitamine ja norimine (verbaalne agressioon); halvustav hüüdnimi, tagarääkimine (kaudne agressioon) ning halvasti kohtlemine. Nalja tegemist pakkus 12% õpilastest, mis jagunes ühtlaselt kõikide klasside õpilaste vahel. Vastuste protsentuaalne jaotus on toodud joonisel 1.

Joonis 1. Narritamise tähendus õpilaste hulgas.

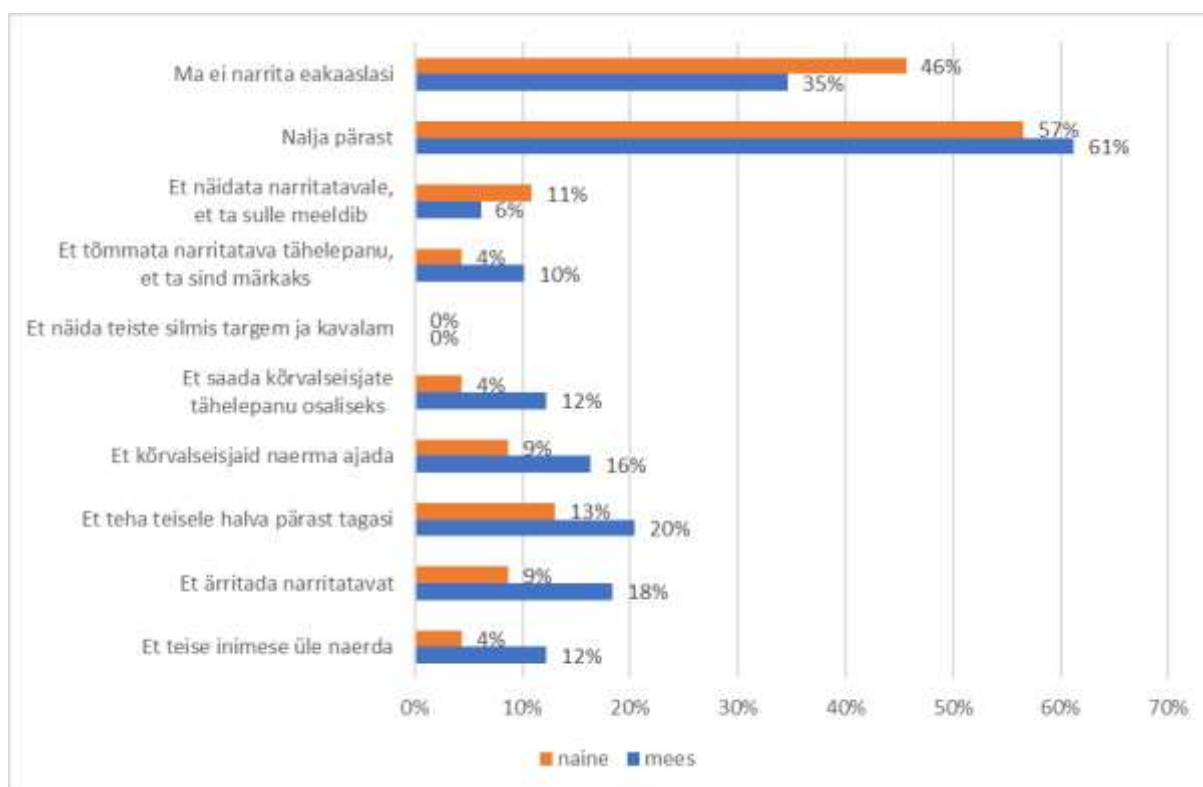
Narritamisele negatiivse tähenduse (kiusamine, teise alandamine jms) andsid üle poole vastajatest. Positiivse tähendusega saab võtta kolme vastust õpilaste poolt: „sõbralik kiusamine“. Üksikud õpilased pakkusid narritamiseks ka füüsilist agressiooni: asja ära võtmine ja mitte tagasi andmine, löömine, teise lükkamine. Üheks vastuseks oli näiteks „*Narr on kesk ja renessansiajal olnud palgaline euroopa kuninglikus õukonnas kelle ülesanne oli*

naljalugusid rääkida ja õukonna meelt muul kombel lahutada. teiste solvamine ja mõnitamine meelelahutuseks“.

3.2 Narritamise põhjused

3.2.1 Põhjused, miks õpilane on eakaaslast narritanud. Kõige sagedamini pakkusid õpilased narritamise põhjuseks nalja tegemist: poiste hulgas oli selle valiku protsent 61, tüdrukutel 57% (kõikide hulgas 59%). Teiseks peamiseks põhjuseks oli „Et teha teisele halva pärast tagasi“ (17% kõikidest vastanutest). Mitte ühtegi korda ei valitud varianti „Et näida teiste silmis targem ja kavalam“. Kaks viiendikku õpilastest (40%) õpilastest andis teada, et nemad ei ole eakaaslasi narritanud – 35% poistest ja 46% tüdrukutest. Tulemused on esitatud joonisel 3. Statistiliselt ei olnud olulisi erinevusi poiste ja tüdrukute valikute vahel mõõdetuna χ^2 -testiga ei ilmnenud.

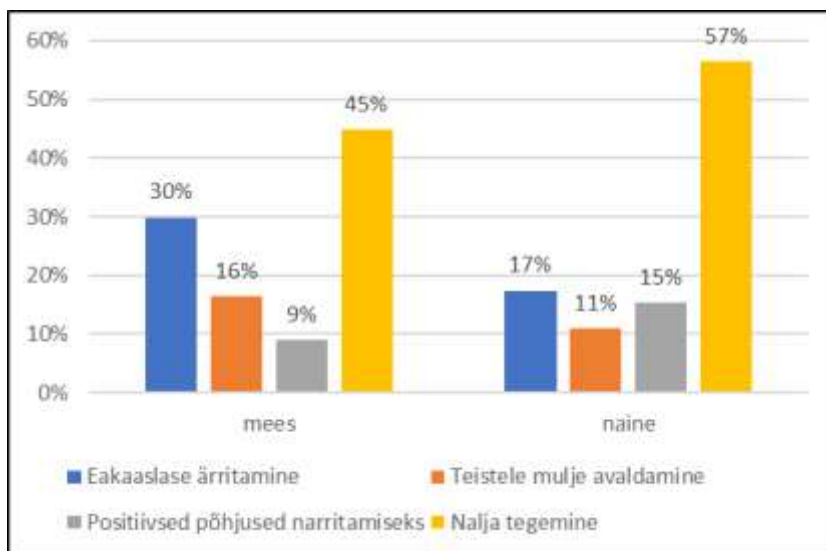

Joonis 2. Põhjuste osakaalud, miks õpilane on teist narritanud (sugude lõikes).

Narritamise põhjused said analüüsimiseks jagatud nelja kategooriasse: eakaaslase ärritamine, nalja tegemine, teisele mulje avaldamine ja positiivsed põhjused narritamiseks.

Neid kategooriaid võrreldi sugude ja klasside lõikes. Arvesse on võetud nende õpilaste valikud, kes on narritanud, see tähendab, kes pole valinud „*Ma ei narrita eakaaslast*“.

Joonisel 3 on näha, et poistel olid kaks peamist põhjust narritamiseks: nalja tegemine (45%) ja eakaaslase ärritamine (30%). Kõige vähem valisid poisid positiivseid põhjuseid narritamiseks (9%). Tüdrukute hulgas oli kategooriate järjestus järgmine: nalja tegemine (57%), eakaaslase ärritamine (17%) ja positiivsed põhjused narritamiseks (15%). Kõige vähem valisid tüdrukud teisele mulje avaldamise kategooria (11%). Kategooriate sisest dünaamikat analüüsid tuli välja üks statistiliselt oluline erinevus poiste ja tüdrukute valikutes. Nimelt poisid valisid sagedamini eakaaslase ärritamist narritamise põhjuseks kui tüdrukud ($\chi^2=4,352$; $df=1$; $p=0,037$). Poisid valisid sagedamini tüdrukutest ka teistele mulje avaldamise, kuid tegu ei olnud statistiliselt olulise erinevusega võrreldavate näitajate vahel.

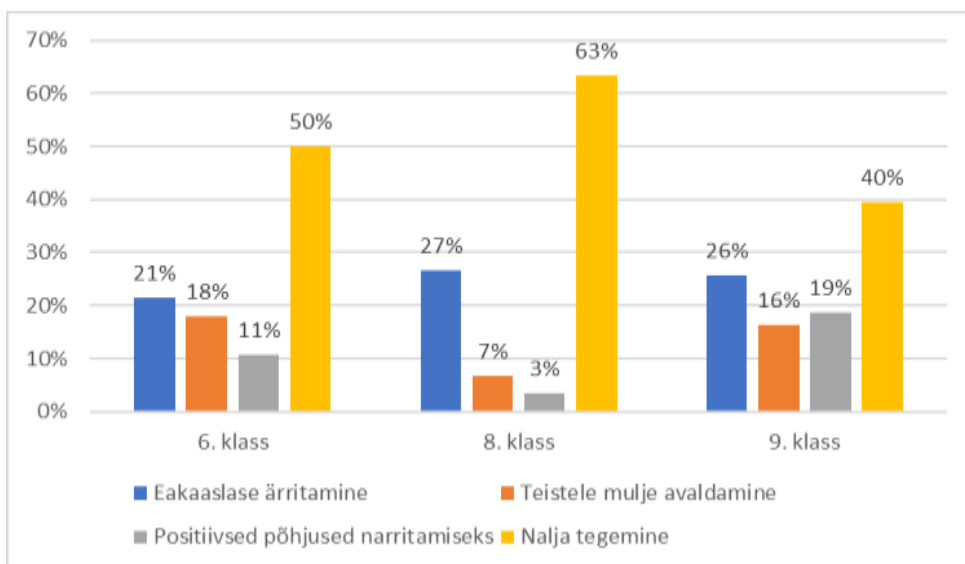

Joonis 3. Narritamise põhjuste valimine õpilaste poolt (kategooriate ja sugude lõikes).

Klasside vahel võrreldi põhjuste kategooriaid, miks eakaaslasti narritatakse (va 7. klass). Arvesse on võetud nende õpilaste valikud, kes on narritanud, see tähendab, kes pole valinud „*Ma ei narrita eakaaslast*“. Kõikides klassides oli ülekaalus nalja tegemine narritamise põhjusena (vt joonis 4). Teisele kohale sai eakaaslase ärritamine samuti kõikides klassides. Võrreldes erinevate klasside õpilaste hinnanguid narritamise põhjustele, siis ilmneseid järgmised statistiliselt olulised erinevused:

- 9. klassi õpilased valisid eakaaslase ärritamist narritamise põhjuseks sagedamini kui 6. klassi õpilased ($\chi^2 = 5,737$; $df=1$; $p= 0,017$).
- 9. klassi õpilased valisid teistele mulje avaldamise narritamise põhjuseks sagedamini kui 8. klassi õpilased ($\chi^2 = 5,760$; $df=1$; $p= 0,016$).
- 9. klassi õpilased valisid positiivseid põhjuseid narritamise põhjuseks sagedamini kui 6. klassi õpilased ($\chi^2 = 3,862$; $df=1$; $p= 0,049$).

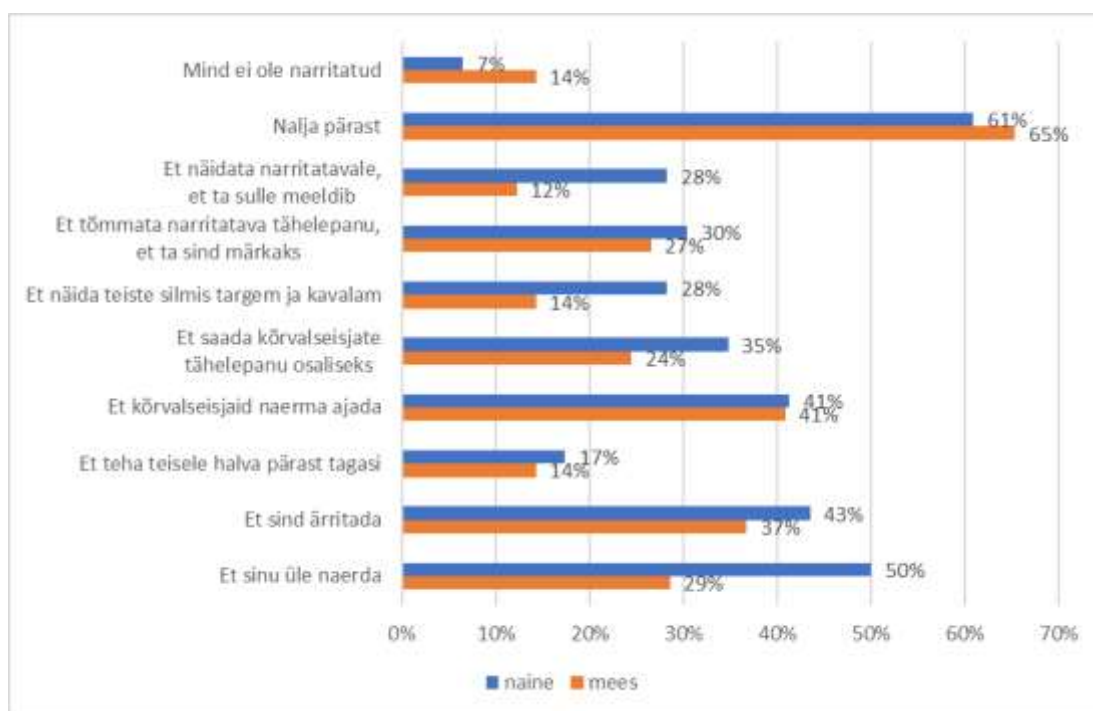
Mõned õpilased kasutasid ankeedis oleva küsimuse välja, et täiendada oma vastust. Lisatud vastused ütlevad, et laste arvates tehakse nalja (väidetavalt sõbralikult) ja sõprade vahel. Vastused (kirjapilt muutmata): „Ma narritan nalja üle ja seda keda ma narritan ta ei saa haiget vaimses mõttes“; „sõbralikult nalja visata“; „Kiusan või narrin ma ainult oma häid sõpru ja seda ka siiski naljaga.“; „Ma otseselt ei narri, vaid tõgan.“; „sõbralik kius“; „Inside joke'id“; „sõbralikkus mõttes“.

Joonis 4. Narritamise põhjuste valimine õpilaste poolt (kategoriate ja klasside lõikes).

3.2.2 Võimalikud põhjused, miks õpilast ennast on narritatud. Kuna 11% õpilastest valis variandi „Mind ei ole narritatud“, siis sellest saab järeldada, et narritamist on kogenud 89% vastajatest. Kõige sagedamini toodi välja võimaliku põhjusena naljategemine (selle valisid 63% kõikidest vastajatest, poistest 65% ja tüdrukutest 61%). Järgnevad sarnase osakaaluga (42-40%) „Et kõrvalseisjaid naerma ajada“, „Et sind ärritada“ ja „Et sinu üle naerda“. Tulemused on esitatud joonisel 5.

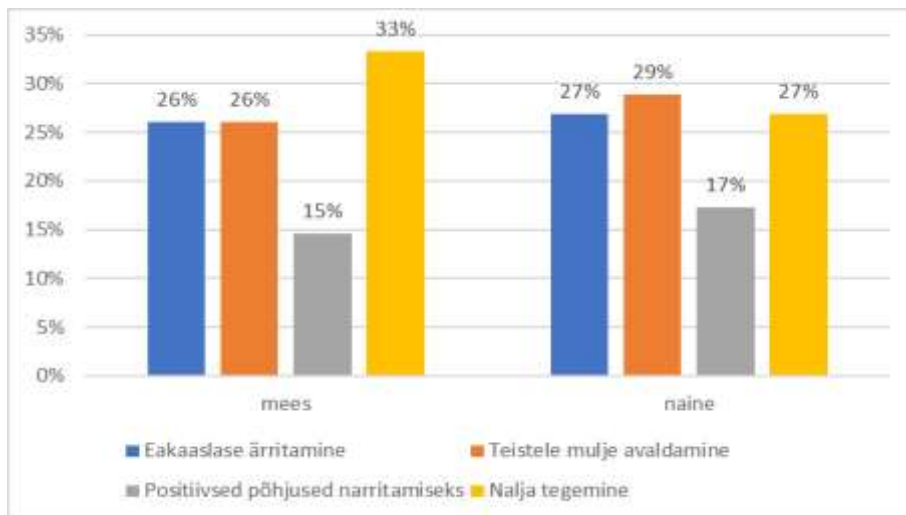
Tüdrukute hulgas oli sageduselt teisel kohal „Et sinu üle naerda“ (pooled vastajatest tõid selle välja). Poiste hulgas oli teiseks valikuks „Et kõrvalseisjaid naerma ajada“ (vastav osakaal 41%). Võrreldes poiste ja tüdrukute valikuid, siis oli oluline erinevus valikus „Et sinu üle naerda“, mille tüdrukud valisid sagedamini kui poisid ($\chi^2=4,581$; $df=1$; $p=0,032$). Suuremad erinevused vastuste osakaaludes olid veel valikutes „Et näidata, et sina talle meeldid“ ja „Et näida teiste silmis targem ja kavalam“, aga statistiliselt olulisi erinevusi ei ilmnenud (vastavalt $\chi^2=3,804$; $df=1$; $p=0,051$ ning $\chi^2=2,701$; $df=1$; $p=0,100$).

Joonis 5. Võimalikud põhjused, miks on õpilast narritatud (sugude lõikes).

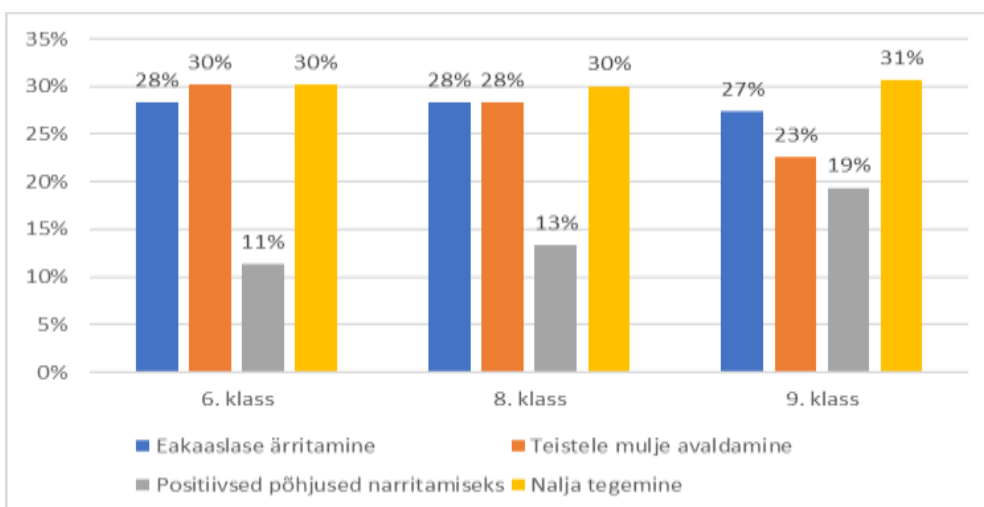
Narritamise põhjused said analüüsimiseks jagatud nelja kategooriasse: eakaaslase ärritamine, nalja tegemine, teistele mulje avaldamine ja positiivsed põhjused narritamiseks. Neid kategooriaid võrreldi sugude ja klasside lõikes. Arvesse on võetud nende õpilaste valikud, kes on narritanud. Sugude vahelised erinevused ei olnud statistiliselt olulised. Joonisel 6 on näha, et poisid valisid kõige sagedamini narritamise põhjuseks nalja tegemist (33% õpilastest), tüdrukud teistele mulje avaldamist (29% õpilastest). Kõige vähem valiti mõlemal juhul positiivseid põhjuseid. Kui vaadata eraldi igas kategoorias poiste ja tüdrukute valikuid, siis suurim erinevus poiste ja tüdrukute valikutes oli kategooria „Eakaaslase ärritamine“ korral. Tüdrukud valisid seda põhjust suhteliselt rohkem kui poisid, kuigi

statistiliselt olulisi erinevusi sugude vahelises võrdluses ei ilmnenud ($\chi^2=3,581$; $df=1$; $p=0,058$). Tüdrukud valisid poistest suhteliselt enam ka positiivseid põhjuseid narritamiseks (statistiliselt olulisi erinevusi ei ilmnenud).

Joonis 6. Narritamise põhjuste valimine õpilaste poolt (kategooriate ja sugude lõikes).

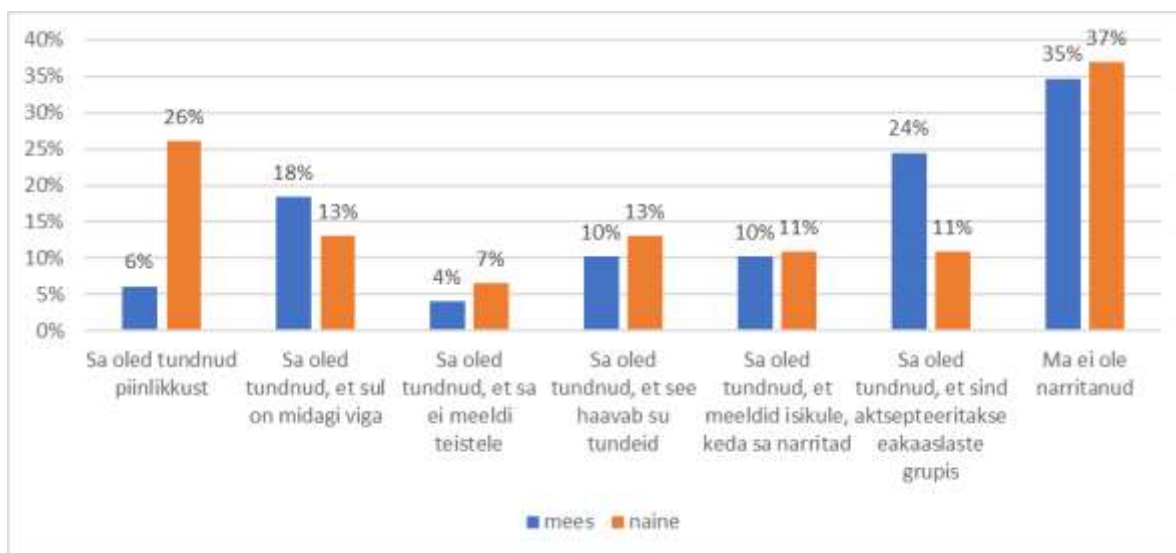
Klasside sisest kategooriate jaotust vaadates (joonis 7) on näha, et nalja tegemine, eakaaslase ärritamine ja teistele mulje avaldamine on sarnase osakaaluga läbi klasside. Positiivsed põhjused narritamiseks on väikseima osakaaluga 6. klassis ja suurima osakaaluga 9. klassis. See oli statistiliselt oluline erinevus: $\chi^2=4,852$; $df=1$; $p=0,028$). Teiste klasside ja kategooriate lõikes statistiliselt olulisi erinevusi ei ilmnenud.

Joonis 7. Narritamise põhjuste valimine õpilaste poolt (kategooriate ja klasside lõikes).

3.3 Narritamise tagajärjed

3.3.1 Tagajärjed, kui õpilane on eakaaslast narritanud. Selle küsimuse korral väitis 36% vastanutest, et nad pole eakaaslast narritanud (37% tüdrukutest ja 35% poistest). Need, kes nii ei väitnud, valisid kõige enam vastuse variandi „Sa oled tundnud, et sind aktsepteeritakse eakaaslaste grupis“ (18% vastanutest). Teisele kohale tulid võrdse osakaaluga „Sa oled tundnud, et sul on midagi viga“ ja „Sa oled tundnud piinlikkust“ (mõlema korral oli osakaaluks 16%). Kõige vähem valiti tagajärjena „Sa oled tundnud, et sa ei meeldi teistele“ (5%).

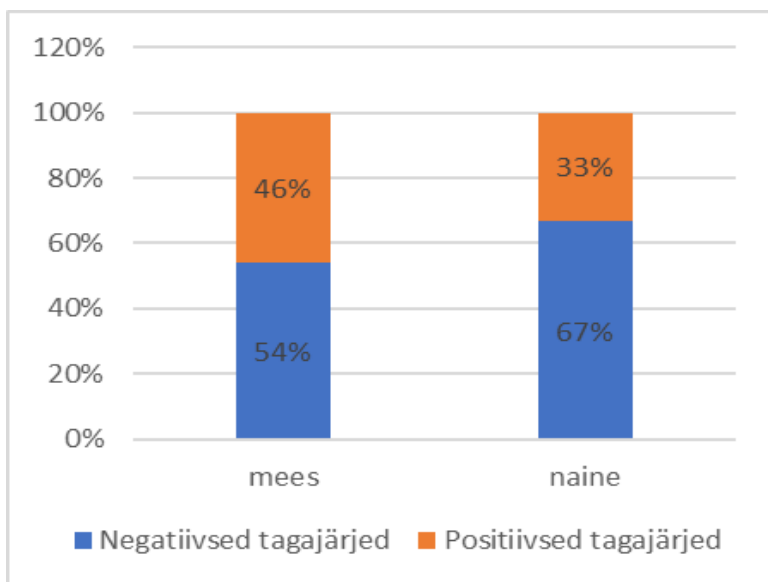

Joonis 8. Tagajärjed, kui õpilane on narritanud eakaaslast (sugude lõikes).

Kui vaadata tulemusi sugude lõikes (tulemused on esitatud joonisel 8), siis eristuvad selgelt kaks vastusevarianti: „Sa oled tundnud piinlikkust“ ja „Sa oled tundnud, et sind aktsepteeritakse eakaaslaste grupis“. Tüdrukute hulgas oli valinud piinlikkuse narritamise tagajärjeks 26% vastanutest ja poiste hulgas 6%. See on ka statistiliselt oluliseks erinevuseks kahe eelpool toodud näitaja vahel ($\chi^2=7,112$; $df=1$; $p=0,008$). Aktsepteerituse eakaaslaste hulgas oli valinud veerand poistest ja kümnendik tüdrukutest. χ^2 - testi tulemusel ei ole tegu statistiliselt olulise erinevusega ($\chi^2=2,265$; $df=1$; $p=0,132$).

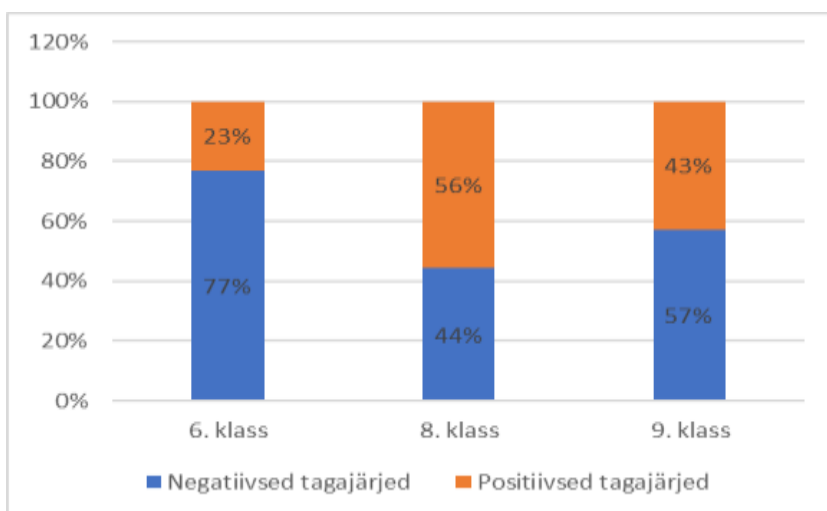
Narritamise tagajärjed said analüüsiks jagatud kahte kategooriasse: positiivsed ja negatiivsed tagajärjed. Joonisel 9 on toodud poiste ja tüdrukute valikute sageduse jagunemine eelnimetatud kategooriate vahel. Poisid registreerisid rohkem positiivseid narritamise

tagajärgi kui tüdrukud (vastavad osakaalud 46% ja 33%). Tüdrukute vastuste hulgas oli negatiivsete tagajärgede osakaal 67% ja poistel 54%. Statistiliselt olulist erinevust ei ilmnenud (narritamise positiivsed tagajärjed: $\chi^2=1,633$; $df=1$; $p=0,201$; negatiivsed tagajärjed: $\chi^2=2,212$; $df=1$; $p=0,137$).

Joonis 9. Narritamise tagajärg õpilasele, kui ta on eakaaslast narritanud (kategooriate ja sugude lõikes).

Joonisel 10 on toodud klasside lõikes narritamise positiivsete ja negatiivsete tagajärgede protsentuaalne jaotus seoses õpilaste vastustega. 8. klassis oli negatiivsete tagajärgede osakaal kõige väiksem. Kõige suurem oli see 6. klassis. Erinevused ei olnud statistiliselt olulised.

Joonis 10. Narritamise tagajärg õpilasele, kui ta on eakaaslast narritanud (kategooriate ja klasside lõikes).

Võrreldes erinevate klasside õpilaste hinnanguid narritamise tagajärgedele, siis ilmnemised järgmised statistiliselt olulised erinevused:

- 9. klassi õpilased valisid sagedamini narritamise negatiivseid tagajärgi kui 8. klassi õpilased ($\chi^2=9,523$; $df=1$; $p=0,002$).
- 9. klassi õpilased valisid sagedamini narritamise positiivseid tagajärgi kui 8. klassi õpilased ($\chi^2=5,173$; $df=1$; $p=0,023$).
- 6. klassi õpilased valisid sagedamini narritamise negatiivseid tagajärgi kui 9. klassi õpilased ($\chi^2=5,945$; $df=1$; $p=0,015$).

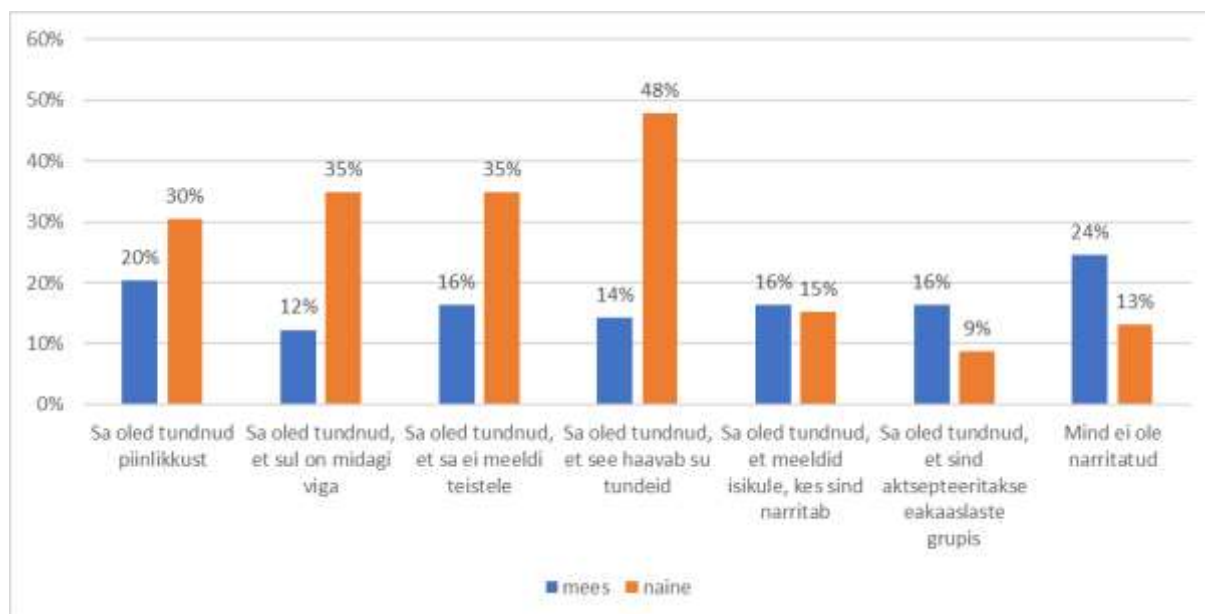
Mitmed õpilased kasutasid küsimuse vabateksti välja, et täiendada oma vastust.

Vastused (kirjapilt muutmata): „Saadetakse mind tirektori juurde“; „Kõik hakkavad naerma kaasaarvatud see keda "narritasin"“; „Tavaliselt me saadame naljaga pilte mis on kokku lepplikult saatmiseks“; „ei tunne midagi sest see väike nali“; „mitte meeldinud narritavale“; „Olen kiusanud siiski ainult sõpru ja sellega ei esine tavaliselt tagajärgi“; „Naerame koos, või tuleb lihtsalt halb nali.“; „Ma olen tundnud, et see on naljaga“; „Hakatakse naerma või polegi tagajärge“; „Olen narritanud naljana.“; „Harva tunnen, et läksin võib-olla üle piiri ja siis palun vabandust. Tavaliselt aga hakkab see inimene naerma mu ütluse peale.“. Eelnevast selgub, et kõige sagedamini tuuakse tagajärjena välja nalja.

3.3.2 Tagajärjed, kui õpilast ennast on narritatud. Pea viiendik (19%) vastanutest väitis, et neid ei ole narritatud. Ülejäänute hulgas sai kõige rohkem häält vastusevariant „Sa oled tundnud, et see haavab su tundeid“ – 31% kõikidest vastanutest. Sageduselt teisel kohal olid võrdse tulemusega (25%) vastusevariandid „Sa oled tundnud piinlikkust“ ja „Sa oled tundnud, et sa ei meeldi teistele“. Kõige vähem valiti tagajärjeks „Sa oled tundnud, et sind aktsepteeritakse eakaaslaste grupis“ (13%).

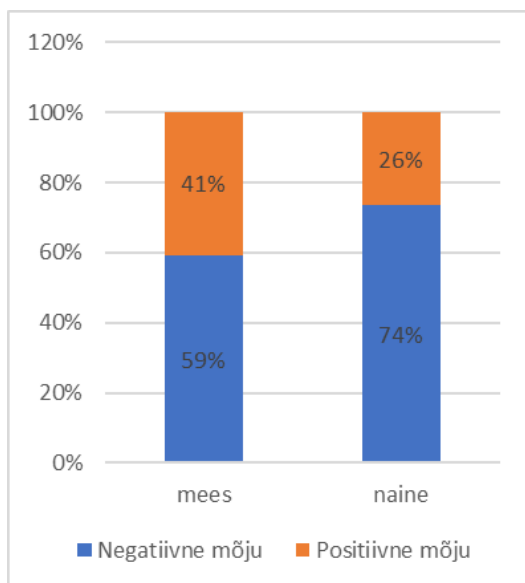

Tüdrukute kõige sagedasem vastus oli „Sa oled tundnud, et see haavab su tundeid“ (osakaal 48%), poiste hulgas oli see valik üks vähem valitumaid (osakaal 14%), kusjuures tegu oli statistiliselt olulise erinevusega: $\chi^2=12,586$; $df=1$; $p=0,0004$. Teine vastusevariant, kus oli oluline vahe poiste ja tüdrukute vahel, oli „Sa oled tundnud, et sul on midagi viga“: $\chi^2=6,773$; $df=1$; $p=0,009$. Vastavad osakaalud valikutes olid vastavalt 12% ja 35%. Kolmas vastusevariant, kus oli oluline vahe poiste ja tüdrukute vahel, oli „Sa oled tundnud, et ei meeldi teistele“: $\chi^2=4,280$; $df=1$; $p=0,039$. Vastavad osakaalud valikutes olid vastavalt 16% ja 35%. Tulemused on joonisel 11.

Joonis 11. Tagajärjed, kui õpilast ennast on narritatud (sugude lõikes).

Joonisel 12 on toodud narritamise positiivsed ja negatiivsed tagajärjed poiste ja tüdrukute vastused protsentidena. Poisid tõid sagedamini kui tüdrukud välja narritamise puhul seda, et narritamise tagajärjed olid positiivsed. Tüdrukud raporteerisid rohkem negatiivseid tagajärgi kui poisid – osakaalud vastavalt 74% ja 59%. Erinevus on statistiliselt oluline: $\chi^2=22,016$; $df=1$; $p=0,000003$.

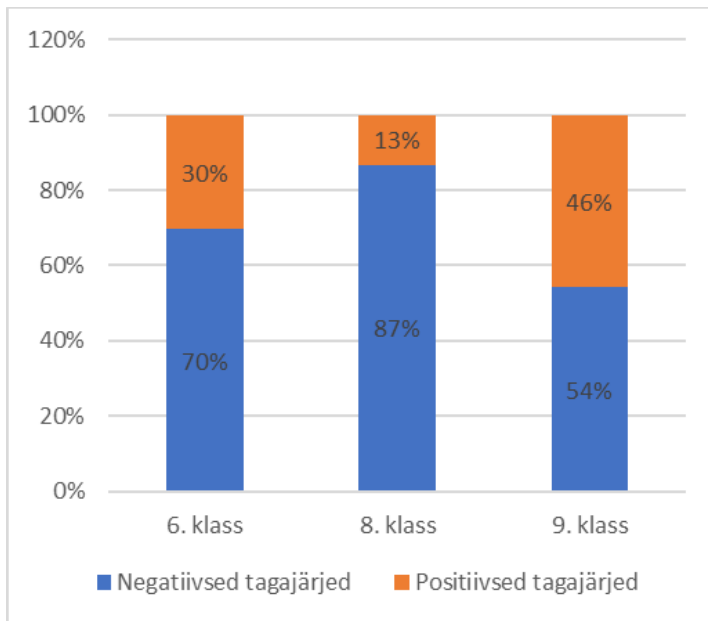

Joonis 12. Narritamise tagajärjed õpilasele, kui teda on narritatud (kategooriate ja sugude lõikes).

Joonisel 13 on toodud narritamise positiivsed ja negatiivsed tagajärjed klasside lõikes. Narritamise positiivsete tagajärgede osakaal on kõige suurem 9. klassis ja kõige väiksem 8. klassis. Võrreldes erinevate klasside õpilaste hinnanguid narritamise tagajärgedele, ilmnesid järgmised statistiliselt olulised erinevused:

- 9. klassi õpilased valisid sagedamini narritamise positiivsemaid tagajärgi kui 8. klassi õpilased ($\chi^2 = 11,798$; $df=1$; $p = 0,0006$).
- 9. klassi õpilased valisid sagedamini narritamise positiivsemaid tagajärgi kui 6. klassi õpilased ($\chi^2 = 4,372$; $df=1$; $p = 0,037$).

Narritamise negatiivsete tagajärgede osas statistiliselt olulisi erinevusi klasside vahel ei olnud.

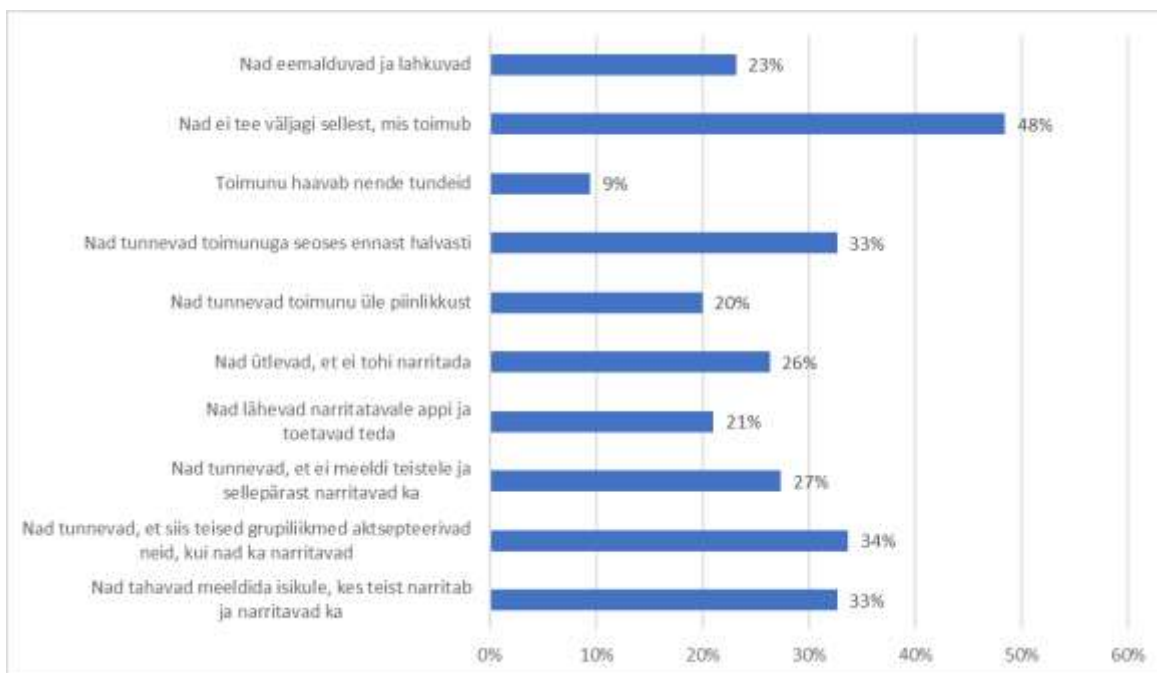
Joonis 13. Narritamise tagajärjed õpilasele, kui teda on narritatud (kategooriate ja klasside lõikes).

Õpilaste vastused küsimusele narritamise tagajärgede kohta vabateksti väljal (kirjapilt muutmata): „*Ta ei saa pahandada.*“; „*Et ta on segane*“; „*Hakkan naerma*“; „*Mitte midagi*“; „*Et saaks nalja sest pildid on kokku leplikud*“; „*midagi sest ma võtan seda naljana*“; „*Võtan seda naljaga ja on ükskõik*“; „*Ma ei ole midagi teinud, sest mul pole sellest väga vahet.*“; „*Keeran selle naljaks.*“; „*Ma olen tundnud, et see on naljaga*“; „*Nalja pärast*“; „*Hakkan naerma või narrin vastu.*“; „*Mul on tavaliselt ükskõik, kuid oleneb kes mind narrib.*“; „*ma olen tundnud lõbusat tunnet*“; „*Ei tundnud midagi*“; „*olen tundnud et tal on midagi viga*“. Vastustest ilmneb, et õpilased kinnitavad endale, et tegemist on naljaga.

3.4 Kõrvalseisjate reaktsioonid eakaaslaste vahelise narritamise korral

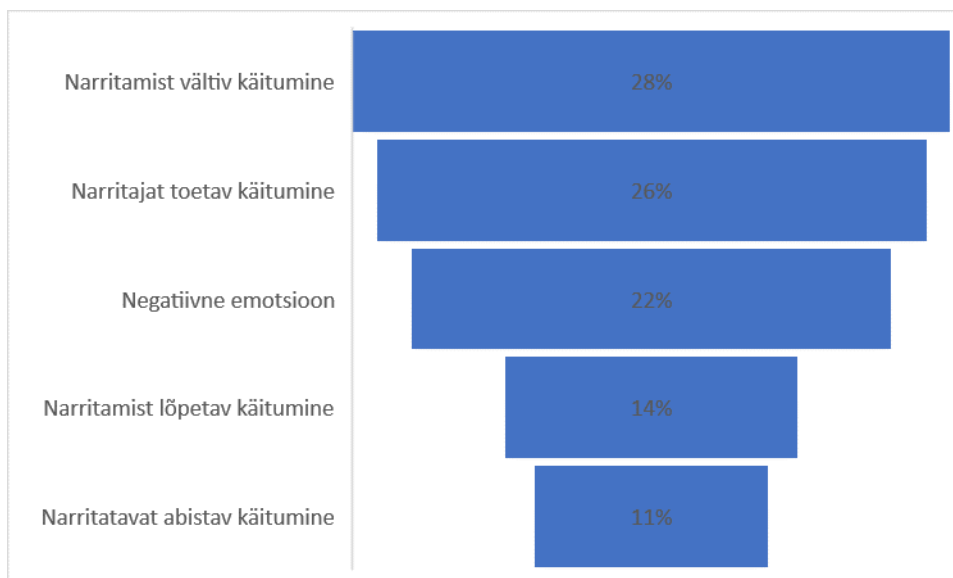
Küsimusele kõrvalseisjate reaktsioonide kohta eakaaslaste vahelise narritamise korral arvasid ligi pooled küsimustikule vastanud õpilastest, et kõrvalseisjad ei tee välja sellest, mis toimub (ignoreerivad narritamist). Kolm sagedasemat vastusevarianti seoses sellega, millised on narritamise korral kõrvalseisjate reaktsioonid, olid: „*Nad tunnevad, et siis teised grupiliikmed aktsepteerivad neid, kui nad ka narritavad*“, „*Nad tahavad meeldida isikule, kes teist narritab ja narritavad ka*“ ja „*Nad tunnevad toiminuga seoses ennast halvasti*“ said

valitud kolmandiku vastajate poolt. Kõige vähem valiti reaktsiooniks „Toimunu haavab nende tundeid“ (9%). Ülevaade tulemustest on joonisel 14.

Joonis 14. Kõrvalseisjate reaktsioonid, kui kedagi narritatakse.

Kõrvalseisjate reaktsioonid narritamise korral jagati analüüsiks viide kategooriasse, joonisel 15 on toodud vastuseid andnud õpilaste protsentuaalne jagunemine nende kategooriate vahel. Kõige rohkem pakuti varianti, et narritamist välditakse (28%), teisele kohale tuli narritajat toetav käitumine (26%). Narritatavat abistav käitumine jäi viimasele kohale (11%).

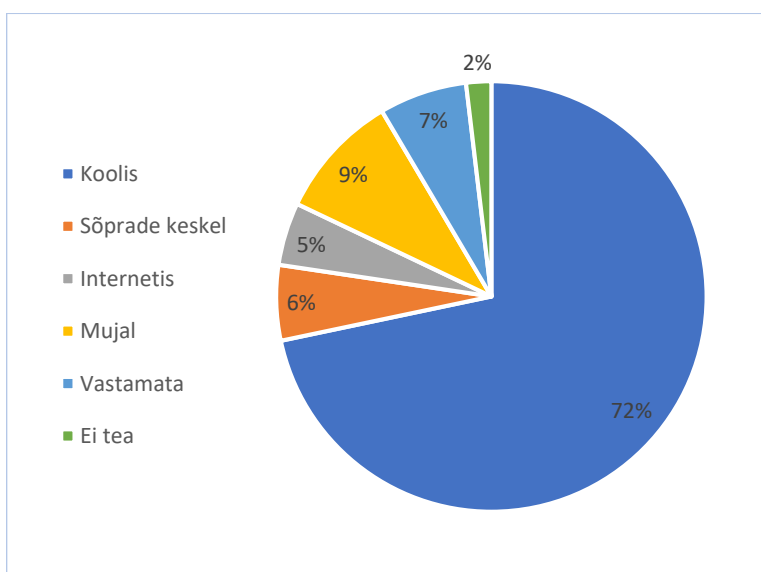

Joonis 15. Õpilaste valikud kõrvalseisjate reaktsioonidele, kui kedagi narritatakse (kategooriate lõikes).

Õpilaste vabavastused küsimusele kõrvalseisjate reaktsioonide kohta olid järgmised: „Nad hakkavad naerma“, „nad naeravad“, „Naeravad kaasa“; „Nad filmivad ja räägivad teistele või kutsuvad teisi vaatama“; „Nad tavaliselt võtavad seda kui nali ja hakkavad naerma, kuid kui asjalood pole siukesed, siis nad lähevad appi.“. Enamus neist sisaldavad vabavastuseid selle kohta, et kõrvalseisjad naeravad narritamise peale. Üks vastus viitab võimalikule seadusevastasele tegevusele – ilma loata filmimisele ja avalikustamisele küberkiusamisena.

3.5 Narritamise toimumise koht ja narritamise lõpetamine

Vabavastuselisele küsimusele „Kus narritamist kõige sagedamini ette tuleb?“ oli ülekaalus vastus „Koolis“ – 72% vastanutest arvas nii. Klasside lõikes andis sellise vastuse käes 70-77% igas klassis olevatest õpilastest. Kümnendik kõikidest vastustest oli vastus „Internetis“, klasside lõikes jäi protsent 7-13 vahele. Kõige rohkem pakkusid seda vastust 9. klassi õpilased. Hinnangute hulgas oli veel sõprade keskel, koolivälistes kohtades jm. Tulemust näitab joonis 16. Et narritamine toimub sõprade keskel, selle vastuse andsid ainult 8. ja 9. klassi õpilased. Üheks vastuseks oli „Kindlasti koolis või kuskil keskkonnas, kus on "sunniviisiliselt" koos palju noori.“, mis viitab institutsioonile.

Joonis 16. Õpilaste hinnangud, kus narritamist ette tuleb.

Vabavastuseline küsimusele „*Kas ja kuidas narritamist lõpetada?*“ ei vastanud kolmandik õpilastest. Umbes pooled vastasid kas-küsimusele jaatavalt. 6% vastanutest arvas, et narritamist ei saa ja/või ei pea lõpetama. 37% vastanutest andis teada, et narritamisele tuleb vahele astuda või vastu hakata: aidates narritatavat (18%) või pöördudes narritaja poole palvega lõpetada narritamine (19%). 21% vastanutest pakkusid võimalust pöörduda lapsevanema, õpetaja vm täiskasvanu poole abi saamiseks. Pea viiendik oli neid, kes pakkusid olukorrast eemaldumist (9%) või narritaja ignoreerimist (9%). Kaks õpilast arvasid, et narritatav peab muutuma. Küsimusele vastuse „Ei tea“ andjaid oli 4%.

4. Arutelu

Uurimuse eesmärgiks oli välja selgitada narritamise tähendus, põhjused, tagajärjed ja kõrvalseisjate reaktsioonid narritamise korral põhikooli 6.-9. klasside õpilaste hinnangul.

4.1 Esimene uurimisküsimus: „Missugune on valimisse kuuluvate 6.-9. klassi õpilaste hinnangul narritamise tähendus?“.

Uuringus selgus, et küsimustikule vastanud õpilaste hulgas üle poole arvasid, et narritamine on negatiivse tähendusega. Kolmandik vastanutest samastasid selle kiusamisega, mis tähendab, et nende narritamise sisulises tähenduses puudub mängulisus. Narritamine õpilaste arvates on solvangute, norimise, mõnitamise jms kasutamine. See ühtib eelnevates empiirilistes uuringutes väljatooduga (Scambler, Harris, & Milich, 1998; Keltner & Allison, 2007; Mills, 2016). Erinevalt Mills'i (2016) aasta uuringus leituga, et juba 6. klassi õpilased mõistavad, et narritamine kui tegevus pole paha, käesolevas uuringus seoses narritamise tähendusega ilmnis selle negatiivne tähendus uuritavate õpilaste jaoks.

4.2 Teine uurimisküsimus: „Millised on narritamise peamised põhjused valimisse kuuluvate 6.-9. klassi õpilaste hinnangul sugude ja klasside lõikes?“.

Eakaaslase narritamise peamisteks põhjusteks esitasid lapsed nalja tegemist ja eakaaslase ärritamist. Tulemus on kooskõlas eelnevate uuringutega (Sherer & Clark, 2009; Rahuelu, 2016; Pšunder, 2009, Wilson, 2015; Bodine, Crawford, & Schrupf 2002; McGinnis & Goldstein 1997). Põhjuste järjekord oli teine Pšunderi (2009) uuringus, selles oli

peamiseks põhjuseks narritatavapoolne tagasi tegemine narritajale, mis kuulus käesolevas uuringus eakaaslase ärritamise kategooria alla narritamise põhjustes. Tüdrukute ja poiste valikuid eraldi vaadates olid narritamise peamised põhjused nalja tegemine ja eakaaslase ärritamine. Sugude vahel ilmnis oluline erinevus käesolevas uuringus eakaaslase ärritamises narritamisel korral, mille poisid esitasid põhjusena sagedamini kui tüdrukud. Kõikides klassides oli narritamise peamiseks põhjusteks samuti nalja tegemine ja eakaaslase ärritamine. Sama tulemus oli Shereri ja Clarki (2009) uuringus, kes kasutasid sama instrumenti, mis käesolev uuring.

Uuringus paluti õpilastel välja pakkuda ka põhjused, miks neid on narritatud. Kõige sagedamini valiti nalja tegemise vastusevarianti. Tulemus on kooskõlas eelnevate uuringutega (Sherer & Clark, 2009; Rahuelu, 2016; Pšunder, 2009; Wilson, 2015; Bodine, Crawford, & Schrupf 2002; McGinnis & Goldstein 1997). See on peamiseks narritamise põhjuseks nii tüdrukute kui ka poiste hinnangul. Tüdrukud valisid teiseks põhjuseks „*Et sinu üle naerda*“, erinevus poistega oli statistiliselt oluline. Poiste sageduselt teiseks tulemuseks oli „*Et kõrvalseisjaid naerma ajada*“. Võrreldes neid kahte (sageduselt teisi) põhjuseid, siis tüdrukute poolt esitatud narritamise võimalik põhjus oli seotud nende endiga, poiste oma teistele mulje avaldamisega. Klasside vahelises võrdluses olid narritamise põhjuste kategooriad õpilaste hinnangul nalja tegemine, teistele mulje avaldamine ja eakaaslase ärritamine sarnase osakaaluga. Tulemus erineb Shereri ja Clarki (2009) varasemast uuringust, kus 9. klassis oli nalja tegemine palju suurema osakaaluga kui teised põhjused.

Käesolevas uuringus ilmnis, et 9. klassi õpilased esitasid narritamise põhjusteks positiivseid põhjuseid (teise tähelepanu tõmbamine ja meeldimise näitamine) sagedamini kui 6. klassi õpilased. Seda mõlemal juhul: nii ise narritades kui ka olles narritatav. See näitab, et vanemad õpilased näevad rohkem narritamise positiivset poolt kui nooremad õpilased: narritamine aitab kaasa sõprusele (Ekman & Rosenberg, 2005; Alberts, 1990; Baxter, 1992).

4.3 Kolmas uurimisküsimus: „Millised on narritamise peamised tagajärjed valimisse kuuluvate 6.-9. klassi õpilaste hinnangul sugude ja klasside lõikes?“.

Kui õpilane oli eakaaslast narritanud, siis peamiseks tagajärjeks oli see, et nad tundsid end aktsepteerituna eakaaslaste hulgas. Sageduselt järgmised narritamise tagajärjed (olles ise narritaja) olid piinlikkuse tundmine ja tunne, et tal endal on midagi viga. Poiste hulgas oli peamine narritamise tagajärg eakaaslaste hulgas aktsepteeritus. Tüdrukute kõige sagedasem

narritamise tagajärg oli piinlikkuse tundmine, mis oli statistiliselt oluline erinevus võrreldes poistega. Kui vaadata narritamise poiste peamist narritamise tagajärge – aktsepteeritus eakaaslaste hulgas, siis võib järeldada, et poiste hulgas on eakaaslase narritamine populaarne. See on kooskõlas Shapiro et al. (1991) uuringuga, milles selgus, et populaarsed õpilased on pigem narritajad kui narritatavad.

Kui õpilast ennast narritati, siis oli kõige sagedasemateks tagajärgedeks haavatusse tunne, piinlikkuse tunne ja teistele mitte meeldimine. Kõige harvemaks tagajärjeks oli aktsepteeritus eakaaslaste hulgas. Kuna teise narritamine on aktsepteeritav eakaaslaste poolt ja narritamise sihtmärgiks olemine ei ole aktsepteeritav eakaaslaste poolt, siis saab järeldada, et narritamist kasutatakse enda sotsiaalse positsiooni tõstmiseks (Wilson, 2015; Bodine, Crawford, & Schrumpf 2002; McGinnis & Goldstein 1997).

Tüdrukutel oli peamisteks narritamise tagajärjeks haavatuse tunne, teistele mitte meeldimine ja tunne, et endas on midagi viga. Kõigi nende tagajärgede korral oli erinevus poistega statistiliselt oluline. Tulemus on kooskõlas varasemate uuringutega (Rahuelu, 2016). Kuigi käesolevas uuringus ei ole täpsustatud narritamise põhjuse sisu (nt välimusega seotult), saab paralleelsele tõmmata käesoleva uuringu tulemuse (tüdrukul endas on midagi viga ja haavatavus) ning varasemate uuringute vahel: tüdrukud on tundlikumad ja haavatavamad välimusega seotud narritamisele (Jones et al., 2005; Slater & Tiggermann, 2011; Agliata, Tantleff-Dunn, & Renk, 2007). Poiste hulgas oli kõige sagedasemaks narritamise tagajärjeks piinlikkuse tundmine.

Kui vaadata narritamise tagajärgi kategooriate lõikes: positiivsed ja negatiivsed tagajärjed, siis tüdrukud kogesid sagedamini negatiivseid tagajärgi kui poisid. See on kooskõlas varasemate uuringutega (Grills & Ollendick, 2002; Simmons, 2002; Jones et al., 2005, Pšunder 2009; Rahuelu, 2016). Kui vaadata narritamise tagajärgi õpilaste hulgas erinevatest klassidest, siis sarnaselt Shereri ja Clarki (2009) uuringuga valisid 9. klassi õpilased sagedamini narritamise positiivseid tagajärgi kui teiste klasside õpilased (käesolevas uuringus oli erinevus statistiliselt oluline). Sarnaselt Pšunderi (2009) uuringus oli 8. klassi õpilastel kõrgem osakaal narritamise tajutud negatiivsel tagajärjel kui 6. klassi õpilastel.

Käesolevast uuringust selgus, et kuigi õpilaste peamiseks narritamise põhjuseks oli nalja tegemine, siis peamiseks tagajärjeks oli tunnete haavamine. Pole teada, kas narritamise motivatsioon oli prosotsiaalne või agressiivne, tagajärjed olid negatiivsed. Seega narritamisele koolikeskkonnas on vajalik tähelepanu pöörata. Selgitada lastele, et narritamine on mitmeti

mõistetav ja selle interpreteerimine (sh huumori tabamine) on keeruline (Bosacki, Harwood, & Sumaway, 2012; Alberts 1992).

4.4 Neljas uurimisküsimus: „Millised on kõrvalseisjate reaktsioonid narritamise korral valimisse kuuluvate 6.-9. klassi õpilaste hinnangul?“

Käesolevas uuringus tuli välja, et narritamist pealt nägevad õpilased peamiselt väldivad narritamist või toetavad narritajat. Narritamise vältimine on kooskõlas Rahuelu (2016) uuringuga. Kõige vähem pakuti narritavat abistavat käitumist. Kuna kõrvalseisjate käitumine on üheks võtmeks negatiivse narritamise kui potentsiaalse kiusamise lõpetamiseks (Salmivalli, 2009), siis eelnevast lähtub, et lapsi tuleb õpetada, kuidas käituda narritamist kõrvalt nägemise korral – toetada või abistada narritavat ja/või pöörduda täiskasvanu poole abi saamiseks.

4.5 Narritamise toimumise koht ja narritamise lõpetamine

Narritamine toimub nii koolis, elektroonilistes keskkondades kui ka mujal. Ainult 8. ja 9. klassi õpilased tõid välja, et narritamine toimub sõprade keskel. See näitab, et nad mõistavad, et narritamine võib toimuda sõprade vahel (Lytra, 2007; Keltner & Allison, 2007; Harwood & Copfer, 2011; Mills, 2016).

Pšunder (2009) toob välja, et narritamisele on soovitatav reageerida kahel viisil: narritaja poole pöördudes ei ütlemisega narritamise kohta ja kui see ei aita, siis pöörduda täiskasvanu poole. Käesolevas uuringus selgus, et need reageerimise viisid on kõige sagedasemad vastused õpilaste poolt küsimusele, kuidas lõpetada narritamist.

4.6 Uurimuse piirangud ja soovitud edaspidiseks

Üheks piiranguks käesoleva uuringu tulemuste interpreteerimisele ja üldistamisele on valimis olevate küsimustikule vastajate väike arv. Uuringut on vaja korrata suurema valimiga. Valim võiks olla veel variatiivsem: õpilased eri klassidest (käesolevas uuringus jäid klasside vahelisest võrdlusest välja 7. klassi õpilaste hinnangud, kuna selles klassis oli küsimustikule vastajate arv väike), õpilased eri tüüpi koolidest, eri tüüpi asukohtadest, eri rahvustest.

Teiseks piiranguks on see, et uuringus kasutati enesekohast küsimustikku, mille tulemusi ei ole kontrollitud teiste meetoditega: näiteks intervjuudega, vaatlustega, õpetajate ja/või lastevanemate arvamusega.

Veel saab piiranguks välja tuua asjaolu, et autor kodeeris ja analüüsis vabateksti küsimuste vastuseid ainuisikuliselt, soovitav on kaasata teine inimene sellesse protsessi.

Autor kasutas juba olemasolevat küsimustikku õpilaste arvamuse uurimiseks. Läbi töötades vastavat kirjandust ja õpilaste vastuseid, on autoril ettepanekud küsimustiku täiendamiseks:

- Tuua sisse ajaperiood: vastata küsimustele mõeldes eelnevale nädalale, kuule või aastale.
- Kõrvalseisjate reaktsioonide hulka lisada uus valik: nad naeravad kaasa. See valik võib sisalduda küll narritajat toetavates valikutes, aga lastele on see vaja selgemini esile tuua.

Tänuõnad

Tänan kõiki, kes mind aitasid käesoleva magistritöö valmimise protsessis. Lisaks tänan oma pereliikmeid ja kolleege mõistva ja toetava suhtumise eest minu õpingutesse.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

30.05.2018

Merle Sibola

Kasutatud kirjandus

- Agliata, A. K., Tantleff-Dunn, S., & Renk, K. (2007). Interpretation of teasing during early adolescence. *Journal of Clinical Psychology*, 63(1), 23–30.
- Alberts, J. K. (1990). The use of humor in managing couples' conflict interactions In D. D. Cahn, (Ed.), *Intimates in conflict: a communication perspective* (pp. 105–120). Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc, Publishers.
- Alberts, J. K. (1992). An inferential/strategic explanation for the social organization of teases. *Journal of Language and Social Psychology*, 11, 153–177.
- Barnett, M., Burns, S., Sanborn, F., Bartel, J., & Wilds, S. (2004). Antisocial and prosocial teasing among children: perceptions and individual differences. *Social Development*, 13, 292–310.
- Baxter, L. A. (1992). Forms and functions of intimate play in personal relationships. *Human Communication Research*, 18, 336–363.
- Bodine, J. R., Crawford, D. K., & Schruppf, F. (2002). *Creating the peaceable school: A comprehensive program for teaching conflict resolution*. Champaign, IL: Research Press.
- Bosacki, S., Harwood D., & Sumaway, C. (2012). Being mean: children's gendered perceptions of peer teasing. *Journal of Moral Education*, 41(4), 473–489.
- Crozier, W. R., & Dimmock, P. S. (1999). Name-calling and nicknames in a sample of primary school children. *British Journal of Educational Psychology*, 69, 505–516.
- Ekman, P., & Rosenberg, E. L. (Eds.). (2005). *What the Face Reveals: Basic and Applied Studies of Spontaneous Expression*. New York: Oxford University Press.
- Gleason, J. H., Alexander, A. M., & Somers, C. L., (2000). Later adolescents' reactions to three types of childhood teasing: relations with self-esteem and body image. *Social Behavior & Personality: An International Journal*, 28(5), 471.
- Grills, A. E., & Ollendick, T. H. (2002). Peer victimization, global self-worth, and anxiety in middle school children. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 31, 59–68.

- Jones, D. C., Newman, J. B., & Bautista, S. (2005). A three-factor model of teasing: The influence of friendship, gender, and topic on expected emotional reactions to teasing during early adolescence. *Social Development, 14*(3), 421-439.
- Keltner, D., Capps, L., Kring, A. M., Young, R. C., & Heerey, E. A. (2001). Just teasing: A conceptual analysis and empirical review. *Psychology Bulletin, 127*, 229–248.
- Keltner, D., & Allison, M. L. (2007) Teasing. In R. F. Baumeister, & K. D. Vohs (Eds.), *Encyclopedia of Social Psychology* (pp. 969-971). Los Angeles, London, New Dehli, Singapore: SAGE Publications.
- Kowalski, R. M., Howerton, E., & McKenzie, M. (2001). Permitted disrespect: Teasing in interpersonal interactions. In R. M. Kowalski (Ed.), *Behaving badly: Aversive behaviors in interpersonal relationships* (pp. 177–202). Washington, DC: American Psychological Association.
- Lytra, V. (2007). *Play Frames and Social Identities: Contact encounters in a Greek primary school*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- McGinnis, E., & Goldstein, A. P. (1997). *Skillstreaming the elementary school child*, Champaign, IL: Research Press.
- Mills, C. B. (2016). Child's play or risky business? The development of teasing functions and relational implications in school-aged children. *Journal of Social and Personal Relationships, 35*(3), 287–306.
- Mooney, A. M., Creaser, R., & Blatchford, P. (1991). Children's views on teasing and fighting in junior schools. *Educational Research, 33*, 103–112.
- Pšunder, M. (2009). The identification of teasing among students as an indispensable step towards reducing verbal aggression in schools. *Educational Studies, 36*(2), 217-228.
- Puhl, R. M., Wall, M. M., Chen, C., Austin, S. B., Eisenberg, M. E., & Neumark-Sztainer, D. (2017). Experiences of weight teasing in adolescence and weight-related outcomes in adulthood: A 15-year longitudinal study. *Preventive Medicine, 100*, 173–179.
- Rahuelu, K. (2016). *Narritamine keskkooli õpilaste seas ühe kooli näitel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.

- Salmivalli, C. (2009). Bullying and the peer group: A review. *Aggression and Violent Behavior, 15*, 112–120.
- Scambler, D., Harris, M. J., & Milich, R. (1998). Stick and stones: Evaluations of responses to childhood teasing. *Social Development, 7*, 235–249.
- Shapiro, J. P., Baumeister, R. F., & Kessler, J. W. (1991). A three-component model of children's teasing: Aggressions, humor, and ambiguity. *Journal of Social and Clinical Psychology, 10*, 459–472.
- Sherer, S. L., & Clark, R. A. (2009). Changes in teasing patterns from early adolescence to adolescence. *Communication Research Reports, 26*(3), 175-187
- Simmons, R. (2002). *Odd girl out: The hidden culture of aggression in girls*. New York, NY: Harcourt.
- Slater, A., & Tiggemann, M. (2011). Gender differences in adolescent sport participation, teasing, self-objectification and body image concerns. *Journal of Adolescence, 34*(3), 455-463.
- Wilson M. B. (2015). *Teasing, Tattling, Defiance and More: Positive Approaches to 10 Common Classroom Behaviors*. Turners Falls: Center for responsive schools.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Merle Sibola

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Narritamise tähendus, põhjused ja tagajärjed 6.-9. klassi õpilaste hinnangul“, mille juhendajaks on Kristi Kõiv (PhD).
  - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus 30.05.2018